

HAKİMİYET-İ MİLLİYE SAYFALARINDAN İŞGAL ALTINDAKİ ANTEP

*Alev Sınar UĞURLU**

ÖZET

15 Ocak 1919'da İngilizler tarafından işgal edildikten sonra 5 Kasım 1919'da Fransız işgaline terk edilen Antep'in işgal süreci 9 Şubat 1921'e kadar sürmüştür. Antep'e "Gazi" ünvanı verilmesine vesile olan büyük bir direnişin yaşandığı bu süreç türkü, şiir, makale gibi sanat ve düşünce eserlerine de yansımıştır. Bu çalışmada Ankara Hükümeti'nin resmi gazetesi olan Hakimiyet-i Milliye gazetesinde işgal altındaki Antep ile ilgili yayımlanan yazılar değerlendirilecektir. Bu yazılar içinde en çarpıcı olan, Antep'e "Gazi" unvanı verilmesi münasebetiyle Türkçülük mefkûresine gönülden bağlı bir yazar olan Müfide Ferit Tek'in 7 Şubat 1921 tarihinde yayımlanan "Gazi Antep" adlı yazısıdır.

Anahtar Sözcükler: Antep, Hakimiyet-i Milliye, Müfide Ferit Tek, işgal.

ABSTRACT

Antep under Occupation from the Pages of Hakimiyet-I Milliye Newspaper

*The occupation process of Antep, occupied by the English on the 15th January 1919 and then left under the occupation by the French on the 5th November 1919, continued until the 9th February 1921. This process, during which a great resistance was lived and upon this Antep was given the title 'gazi' (meaning **veteran**), was reflected in the works of art and thought, such as folksongs, poems, and articles, as well. In this study, the writings on Antep under occupation published in Hakimiyet-i Milliye newspaper, an official newspaper of the Ankara government,*

* Prof. Dr. Alev Sınar, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

will be taken under discussion. The most remarkable of these is the writing entitled 'Gazi Antep', penned upon Antep's being given the title 'Gazi' by Müfide Ferit Tek, committed most willingly to the thought of Turkism, and published on the 7th February 1921.

Key Words: *Antep, Hakimiyet-i Milliye, Müfide Ferit Tek, occupation.*

Silahları olmayan milletlerin edebiyatları vardır. Savaş literatürü de eninde sonunda edebiyatın kendisine sunduğu malzemeyi kullanmak durumundadır. İnsanları belirli bir dava için seferber etmenin etkili yollarından biri de edebiyatın sunduğu malzemenin şartların gerektirdiği biçimde ve yine edebiyatın sunduğu bir üslup düzeyinde o davanın muhataplarına tatbik edilmesidir. Burada önemli olan yalnızca edebiyatın sunduğu metaforlar ve kavramlar değildir. Bu kavramların sunulma biçimidir. Bu sunulma tarzını edebiyatın o toplumdaki gelişmişlik düzeyi belirler. Aşağıdaki metinde bu temel varsayımlara ipuçları sağlayacak bir tarihî vak'adan söz edeceğim.

Mondros Mütarekesinden sonra özellikle İstanbul'un işgali üzerine "İstanbul basını" işgal kuvvetlerinin denetimine geçince Anadolu'daki özgürlük içinde yayım yapan gazeteler, dikkatlerin Anadolu basını üzerinde toplanmasını sağlamıştır. Anadolu'da yayımlanan süreli yayınlar Milli Mücadele lehinde bir kamuoyu oluşturma görevini üstlenmiş ve halka millî bilinç telkin etmiştir. Anadolu basını sayesinde "yeni oluşan devletin millî politikası halka anlatılmış, milletin topyekûn savaşa hazırlanması sağlanmış, düşmanların kimler olduğu ve amaçlarının neler olduğu konusunda halk bilgilendirilmiş, çeşitli halk tabakaları arasındaki ayrılıkların kaldırılmasına çalışılmış, millet, vatan, bayrak ve kahramanlık duyguları devamlı geliştirilmiş; toplum, gelişmeleri, siyasî cereyanları izleyebilmiş ve nasıl hareket edeceği konusunda gereken bilgileri edinebilmiş, halkın psikolojik yapısını takviye için de gerekli propaganda önemli ölçüde gerçekleştirilmiştir" (Özçelik 2005: V).

1919-1921 yılları arasında Anadolu basını içinde dört süreli yayın ön plana çıkar: *Açıksöz Gazetesi* (1919-1932), *Albayrak Gazetesi* (1913-1921), *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi* (1920-1922), *İrade-i Milliye Gazetesi* (1919-1922)

Bu gazetelerden adını Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği *Hakimiyet-i Milliye*, Ankara hükümetinin resmi yayın organıdır. İşgal altındaki bir milletin sesini duyurma vazifesini üstlenen bu gazete "Güney cephesi ile ilgili haber ve yorumlara geniş yer vermiş, işgallerin haksızlığını her fırsatta kınamış ve protesto telgraflarını sayfalarında yayınlamıştır (Özçelik 2005:16).

15 Ocak 1919'da İngilizler tarafından işgal edildikten sonra 5 Kasım 1919'da Fransız işgaline terk edilen Antep'in işgal süreci 9 Şubat 1921'e kadar sürmüştür. Bu çalışmada 1920-1922 yılları arasında çıkan *Hakimiyet-i Milliye* Gazetesinde yayımlanmış Antep ile ilgili haberler değerlendirilecektir.

Hakimiyet-i Milliye Gazetesinde Antep için yazılan yazıları üç ana başlık altında toplamak mümkündür:

1. İşgalin Protestosu ve Antep'teki Büyük Direniş
2. Antep'in Kurtarılacağına Dair İnanç
3. Antep'in Kahramanca Direnişini Taltif

1. İşgalin Protestosu ve Antep'teki Büyük Direniş:

Yazıların çoğunluğu Fransızların Antep'teki mezalimini ve şehrin bu mezalim karşısındaki büyük direnişini anlatmakta ve işgali protesto etmektedir. İşgal altındaki Antep'in sesini tüm yurda ve İtilaf Devletlerine duyurmayı hedefleyen yazılar, direnişe katılan bütün Antepliler için de manevi güç anlamını taşımaktadır.

Bu yazılar okunduğunda bölgedeki kargaşa açıkça ortadır. Ancak bu kargaşaya rağmen halk en son Antepli ölene kadar mücadele etmeye kararlıdır.

11 Şubat 1920 tarihli "Antep'te Bir Hadise" (*Hakimiyet-i Milliye*, 11 Şubat 1920, S.8; Özçelik, 2005: 199-200)¹ adını taşıyan yazıda "mukadderât-ı İslâmiyeye tecavüz eden" dört sarhoş Fransız'ı ikaz eden genç bir Müslüman'ın şehit edildiği haberi verilir. Bu olay üzerine halk galeyana gelmiş, sarhoş Fransızların sığındığı fırına hücum etmek istemiştir. Fransız kumandanı "katilin" idamı için harekete geçildiğini, bir daha bu gibi hadiselerin tekrarlanmaması için gereken tüm tedbirlerin alınacağını söyleyerek halkı sakinleştirmeye çalışmıştır. Bu yazı halkın sabrının tamamen taşıdığını, sınırların son derece gergin olduğunu ve Antep halkının hep birlikte harekete geçmek için hazır olduğunu göstermektedir.

¹ 11 Şubat tarihinde gazete sütunlarına yansıyan bu olay Antep halkının sabrını taşırılmıştır. 21 Ocak 1920 günü akşama doğru bugünkü İnönü Caddesinde, askeri fırın önünde 10-12 yaşlarında oğlu Mehmet Kamil ile geçmekte olan bir Türk kadınına fırındaki Fransızlardan iki sarhoş asker sarkıntılık ederek peçesini açmak istemişlerdi. Mehmet Kamil anasını savunmak için Fransızlara taşla hücum etmiş ve iki Fransız askeri tarafından hemen orada süngülenerek şehit edilmişti. Bu olay üzerine dükkânlar günlerce kapalı kaldı. Bir kısım gençler Fransızlara hücum edilmesini istiyorlardı. Heyet-i Merkeziye'nin: "Henüz vakit gelmedi, biraz sabırlı olunuz, her şey yapılacaktır", yolunda tavsiyeleri ve Fransızların oyalayıcı, yumuşak tutumu ile normal hayata geçilebilmiştir.

16 Şubat 1920’de yayımlanan “Antep’te Heyecan” (*Hakimiyet-i Milliye*, 16 Şubat 1920, S.9; Özçelik, 2005:200-201) başlıklı yazıda Antep halkının kararlı direnişi anlatılır. Halkın teyakkuz halinde olduğu bu yazıdan da anlaşılmaktadır. Fransızların Müslüman halka “*Afrika vahşilerine tatbik edilmeyecek*” muamelede bulunmaları sabrı tamamen taşırılmıştır. Halk, Kilis-Antep yolu üzerinden geçen Fransız araçlarına, Fransız kafilelerine saldırmaktadır. Bu yazıyla verilen mesaj, Antep’te Fransız işgali devam ettikçe halkı zapt edecek hiçbir kuvvetin olmadığıdır².

Antep ahalisinin Büyük Millet Meclisi delâletiyle İtilaf Devletlerine ve tarafsız hükümetlere gönderdiği protesto 8 Kanun-ı Evvel 1920 tarihinde *Hakimiyet-i Milliye* Gazetesinde yayınlanmıştır. “Ayıntablıların Protestosu” (*Hakimiyet-i Milliye*, nr.8, 8 Kanun-ı evvel 1336/ 1920; Kaplan, 1992:403-404) başlıklı bu protesto Fransızların uluslar arası hukuk ve insan haklarını ayaklar altına almaktan zevk aldıklarını belirterek başlar. İşgal 9. ayına ulaşmıştır. Antep, Türklüğün “*meşum bir makberi*” hâline gelmiştir. Masum insanların kanlarının dökülmesine, Fransızların on beşlik toplarıyla yıktıkları hanelere, yaptıkları zulme insanlık adına isyan edilir. En iptidai milletler bile ibadethanelere, kutsal değerlere hürmet gösterirlerken Fransızlar Antep’teki mabed ve mescitlerin en güzidelerinin dörtte üçünü mahvetmişlerdir. Yazıda “*asar-ı kadime-i nefisden olan*” bu mekânların adları sayılır: Alaüddevle Bey, Hacı Nasır, Hamra-yı Cedid, Hüseyin Paşa, Mahmud Paşa, Ali Nacar, Çınarlı, Âmâ Şeyh, Bostancı, Küçük Debbaghane, Dilber Bey, Tahtalı, Sâmîfiye, Kozanlı, Şeyh Camileri.

Bu mezalimin tek sebebi olarak Antep halkının Türk ve Müslüman olması gösterilir. Antep’in asla Fransız idaresine tâbi olmayacağı ve Fransızların Antep’te hiçbir haklarının olmadığı haykırılır. Fransız mandası reddedilir: ““*Manda*” kelimesinin “*mim*”ini kabul etmiyoruz. Dokuz aylık müdafaa ve merdâne musâraalarımız da hep onun içindir. Çünkü “*manda*”nın kabulü bizim için ölüme müsavidir. Şerefli bir ölüm bundan bin kere hayırlıdır”³.

² Gazetede Antep’i savunanların dâhil oldukları hadiseler dile getirildiği gibi halkın faili olmadığı ancak onlara isnad edilen hadiselerle ilgileri olmadığı da açığa kavuşturulur. Örnek olarak 21 Şubat 1920 tarihli “Antep ve Urfa’da Vaziyet” adlı yazıda bir Ermeni çetesinin Amerikalıların içinde bulunduğu bir araca saldırması ve Amerikalıların öldürülmesi “şeni hadise” ifadesi ile kınanır. Kuva-yı Milliye’nin bu hadise ile ilgisinin olmadığı belirtilir (*Hakimiyet-i Milliye*, 21 Şubat 1920, S.10; Özçelik, 2005: 56-58).

³ Mustafa Kemal Atatürk de aynı düşüncüyü *Nutuk*’ta “*Ya istiklâl ya ölüm*” parolasını zikretmeden hemen önce şu cümlelerle ifade etmiştir: “*Esas Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak istiklâl-i tamme malikiyetle temin olunabilir. Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun istiklâlden mahrum bir millet beşeriyet-i mütemeddine muvacehesinde uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye kesb-i liyakat edemez. (...) Halbuki Türkün haysiyeti ve izzet-i nefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evlâdır.*” (Atatürk, 1986:18)

Namus ve vatan için şehit düşen Antep'li "güle güle mezarlara defn" edilmektedir. Geride kalan Antep'li de kanlarının son damlasına kadar mücadeleye devam edeceklerdir. Medenî olduklarını ifade eden milletlerin Antep'e tarafsız bir heyet göndererek yaşanan facianın yerinde tetkik edilmesi istenir. Protesto şu sözlerle bitir: "*Şecaâtine, vatanına, ırkına ebediyen merbût olan Ayıntab her ne olursa olsun haksız bir kararı kanyla silecek ve ebediyen Türk ve Osmanlı olarak kalacaktır. Bâlâdaki mesrûdâtımızın nazar-ı itibara alınarak bu fecâyii nihayete erdirilmesi için delâlet-i insaniyetkârânelerini rica ederiz.*" (Kaplan, 1992:404)

Ekim 1920 tarihli "Antep Kahramanları" (*Hakimiyet-i Milliye*, Ekim 1920; Özçelik, 2005: 203-204) adlı yazı Antep'te direnen kahraman halkı selamlayarak başlar. Kartaca'dan beri bu kadar şanlı direniş gösteren halk kitlesi görülmediğı ifade edilir. Antep müdafaasının işgal altındaki diğere bölgelerden farklı tarafının düzenli bir ordu mevcut olmadığı hâlde sadece halk kitlelerinin karşı koymasdır. Silahsız, yiyeceksiz, başlarında bir kumandan olmadan, sadece vicdanlarından gelen emirle kendilerini, topraklarını savunan kadınlar, erkekler ve çocuklar kahramanca mücadele etmektedir. Fransızların amacı bütün teknik imkânlarını kullanarak "*Antep'i gömmek*"tir. Fakat karşılarında tek yürek olmuş bir halk kitlesi vardır. Babalar düşerse çocuklar kalkmakta, erkekler ölürse kadınlar ayaklanmakta, oğullar durursa kızlar yürümektedir. Yani Antep ayaktadır ve ölümü, yok olmayı reddetmektedir.

2. Antep'in Kurtarılacağına Dair İnanç:

Hakimiyet-i Milliye'de yayımlanan Antep ile ilgili yazılarda Antep'in düşman işgalinden mutlaka kurtulacağına tam bir inanç vardır. Bu konuyla ilgili dikkat çekici ilk metin "Ayıntab'a Selâm" (*Hakimiyet-i Milliye*, nr.60, 2 Eylül 1336/ 1920; Kaplan, 1992:337) adlı manzumudur. İshak Refet imzasını taşıyan bu manzumede Antep, "*zemini çiçekli nur*", "*seması ilham yıldızı ile işlenen büyüdü belde*" olarak vasıflandırılır. Ancak işgal altındaki Antep semaları harap bir hâdedir. İlkbahar, yaz geçmiş, sonbahar gelmiştir. Gündüzler gece, geceler gündüz olmuştur. Ama hâlâ Antep işgal altındadır. Antep'liyi teselli edecek hiçbir şey olmasa da mutlaka bu kara günlerin geçeceğine, Antep'in kurtulacağına duyulan inanç şu mısralarla ifade edilir:

*Ayıntab, ey benim güzel yurdum,
Sana binlerce mahmidet ve selâm;*

*Gececektir bu leyl-i gam, uçurum,
Hepsi bir gün hayal olur; o zalâm*

*Dağılır; son beşûş, hande-nüma
Yine ak nasiyenle parlarsın;
Biz de sinende pür-necât ü rehâ
Yaşarız... Şayet ölmüş olsak da
Sürünüp, aç kalıp boğulsak da
Bir teselli yeter ki sen varsın...*

“Milli Düşüncelerden: Türk Eserleri” (*Hakimiyet-i Milliye*, nr.91, 30 Kanun-ı Evvel 1336/ 1920; Kaplan, 1992:407-409) adlı yazıda dokuz aydır düşmanla mücadele eden Antep “*gaza-yı İslâm’ın en müthiş ve en azametli bir yeri, timsali, bir abide-i ulüvv-i şâni*” olarak vasıflandırılır. Büyük Millet Meclisinde Antep için yapılan görüşmeler, konuşmalar hatırlatılır. “*Son nefese, son çareye, son dakikaya kadar mukavemet kararı verildiği*” (Kaplan, 1992: s. 407) Büyük Millet Meclisi kürsüsünden açıklanmıştır.

Antep’in acı macerası tarih sayfalarında elbette yerini bulacaktır. Ancak tarih sayfalarının ötesinde Antep “*Müslüman yüreği, Müslüman vicdanının o hiçbir şeye benzemeyen, o her şeyin fevkinde bir iman taşıyan makamında*” mukayettir. Antep ahalişi bütün gücünü “hiç hayalî olmayan bir kuvvet ve kudret”ten almaktadır. Bu yazıda da hem bütün vatanın hem de Antep’in kurtulacağına ve yine “o pâk ve dırahşan nasiyesi ile” parlayacağına inanç tamdır. Bu inanç “*vatan duygusu, milliyet duygusu, din ve iman duygusu görmek isteyenler Ayıntab müdâfilerini ziyaret etsinler, bu kâfidir...*” (Kaplan, 1992: s.408) cümlesi ile ifade edilir.

3. Antep’in Kahramanca Direnişini Taltif:

Antep’in Fransız işgaline karşı muazzam direnişi *Hakimiyet-i Milliye* sütunlarında sitayiş ile ifade edilmiş ve böylesine kararlı bir direniş gösteren Antep’in tüm ülke tarafından taltif edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

“Milli Düşüncelerden: Türk Eserleri” adlı yazıda böylesine büyük şerefli bir mücadele veren Antep’in tüm vatan şehirleri arasındaki manevî imtiyazını anlatan bir unvana sahip olması istenir:

“Memleketin farklı, biri diğerinden üstün menâkıb-ı şehâmetini kaydeden vicdân-ı millî Ayıntab için fevkâlâde bir şey düşünmelidir.

Mesela böyle büyük himmetler, büyük şecaatlerle beşeriyetin âciz kalacağı zannolunan derecelere kadar çıkan sabit fikirli, bir tek niyetli yiğit kitlelere bir şeref, bir unvan verilmelidir.” (s. 408) “*Ayıntablara nişane-i takdir ve şükran olarak bir mertebe-i fahr u iclâl tayini, mensup olduğu milletin onu hakkıyla tanıdığını göstereceğinden lüzûmsuz addolunmasa gerektir.*” (Kaplan, 1992: s. 408)

Antep'e verilecek bir unvanın Antep'in "böyle fahrlara" ihtiyacı olduğundan değil, bu kadirşinaslığı hak ettiği ve arzuladığı için gerekli olduğu inancı ile bu yazı kaleme alınmıştır.

Antep'in direnişini taltif ve takdir eden en çarpıcı, en unutulmaz yazı Türkçülük mefkûresini benimsemiş yazarlardan biri olan Müfide Ferit Tek'in "Gazi Antep" (*Hakimiyet-i Milliye*, nr. 102, 7 Şubat 1337/1921; Kaplan, 1992:460-462) adlı yazısıdır. Bu yazı Antep'e "Gazi" unvanı verilmesi münasebetiyle kaleme alınmıştır. Müfide Ferit, yazıda tarihî bilgi vermez. Bunun yerine o devrin havasına uygun olarak ruhları coşturacak, harekete geçirecek bir üslûpla manevî güç telkini söz konusudur. Yazıda Antep'in her türlü teknik imkâna sahip olan Fransızlar karşısında kahramanca direnişi Türklük ve İslâmiyet'in Antep halkına verdiği büyük güçle açıklanır. Gösterdiği dayanma gücü ve düşmanı alt etmesiyle Antep'in Türk milletinin haklı mücadelesinin simgesi hâline geldiği fikri savunulur. Müfide Ferit'i Antep ve Antepliler için özel yapan bu yazı "*Türkler, hürmetle eğiliniz, Antep karşısındasınız!*" cümlesi ile başlar. Müfide Ferit, bütün Anteplileri selamladıktan sonra Antep'in dokuz ay boyunca verdiği olağanüstü mücadeleyi ve Anteplilerin kanlarıyla yazdıkları zafer destanını anlatır. Sevr Anlaşmasından aldıkları güçle Antep'i işgal eden Fransız ordusu, güçsüz, savunmasız zannettiği Antep üzerine neşe içinde, "*gezmeğe gider gibi*" yürümüş, Antep halkının kendilerini görür görmez "*önlerinde hemen rükû edeceğini*" sanmışlardır. Karşılaştıkları ilk direnişi "*Kemalîlerin hafif bir eşkiya çetesi olacak*" zannıyla hafife almışlardır. Antep karşısında olduklarını fark etmeleri, nasıl bir direnişle karşı karşıya kaldıklarını gördükleri zaman olmuştur. Küçük bir kasaba olan Antep, dokuz ay boyunca "*dibi olmayan bir fıçı gibi*" üstlerine "*kafile kafile*", "*akın akın*" gelen Fransız askerlerine boyun eğmemiştir. Müfide Ferit bu direniş sırasında Anteplilerin başlarında kumandan olmadığı gibi doğru dürüst topları, zırhları, silahlarının da olmadığını belirtir. Yazar bu sözleriyle ordusu terhis edilmiş bir milletin, buna rağmen istiklâl için verdiği mücadeleye dikkat çekmek istemiştir. Kılıç Ali, Şahin Bey gibi kumandanlar yerine Antep'in sivil halkını ön plana çıkarmayı tercih etmiştir.

Antep'i ezmek için ne mümkünse yapan Fransızlar şehri muhasara etmiş, demir tellerle çevirmiş, ahaliyi açlık tehlikesi ile karşı karşıya bırakmışlardır. Müfide Ferit'in ifadesiyle bahçelerindeki fıstıklarla karnını doyuran Antep halkı bu fıstıkların dallarını silah yaparak kendilerini savunmuş, buranın Türk toprağı olduğunu göstermişlerdir. Müfide Ferit, edebiyatın gücünü kullanarak fıstık dallarını silah yapan bir halktan söz etmek suretiyle buradaki mücadelenin gerçekten son derece çetin koşullar altında yapıldığını okuyucuya hissettirir. Müfide Ferit'e göre Fransa'nın doğu sınırındaki Verdun, Epinal, Belford ne ise bizim güney sınırimızdaki Antep, Urfa, Mardin odur. Ancak bu şehirlerle güney sınırimızı savunan

şehirler özellikle de Antep arasındaki fark, Antep'in adı geçen şehirler gibi teçhizata sahip olmamasıdır. Bu bölge ahalisi tüm direnme gücünü göğüslerindeki Türk vatanperverliği ve İslâm imanından almıştır.

Artık “Gazi” unvanını almış olan Antep sadece güney sınırlarımızı müdafaa vazifesini yerine getirmekle kalmayıp Türkiye'nin güneydeki hukukunu da tespit etme vazifesini üstlenmiştir. Fransızların Şark sulhunu istemelerine, İngilizleri bu konuda ikna etmelerine de yine Antep'in direnişi vesile olmuştur. Antep'in direnişi yeniden istiklâl hakkımızı kazanacağımız hususunda tüm ülke için ümit ışığı yakmıştır.

Müfide Ferit Antep'i ikinci bir Plevne, ikinci bir Çanakkale olarak görür. Tıpkı Plevne ya da Çanakkale gibi Antep de Türk'ün yaradılıştan gelen büyüklüğünün ve kahramanlığının ebedî olduğunu bir kere daha tüm dünyaya kanıtlamıştır. Avrupa'nın çelikleşmiş ve donmuş ruhunu gevşetmeyi başarmış, bağımsızlık mücadelesi veren diğer şehirlerimize buradan bir ümit ışığı yanmıştır.

Müfide Ferit yazısını “Gazi” unvanını alan Antep karşısında bütün milletin huşu ve şükran ile eğildiğini ifade ederek sonlandırır. Dünyada en son Türk kalana kadar Gaziantep ismi mukaddes tanınacak, dünya durdukça Gaziantep Türklüğün ebedî bir timsali olacaktır.

“Büyük Millet Meclisinde” (*Hakimiyet-i Milliye*, nr. 125, 6 Mart 1337/ 1921; Kaplan, 1992:471-474) adlı yazı Antep'e verilen “Gazi” unvanı ile ilgili meclis görüşmelerini aktarmak amacıyla yayımlanmıştır. Bütün mebuslar Antep'in “Gazi” unvanını hak ettiği konusunda fikir birliği içindedirler. Hep birlikte Antep'i takdis ederler. Kırşehir mebusu Müfid Efendi bu unvanın yanı sıra Antep'te şehit ve gazilerine teşekkürnâme gönderilmesini, Kütahya mebusu Abdullah Azmi Bey de Antep'in gösterdiği fevkalâde fedakârlığın ajanslarla her tarafa duyurulmasını teklif ederler. Yine Kütahya mebusu olan Besim Atalay, Müfide Ferit'in duygu ve düşüncelerini paylaşarak Hulefa-yı Râşidin devrinden beri, Hititlerden, İskitlerden beri Türk olan Antep'in dünya durdukça Türk olarak kalmaya devam edeceğini ifade eder. Antep'ilerin verdiği mücadelenin niçin önemli olduğunu anlatır. “*Çiçekleriyle, ağaçlarıyla şairâne bir yer*” olan Antep'in düşman istilası karşısında her ferdi ile “*metin bir kale*” hâline geldiğini, Antep'ilerin yıkılan evlerden geriye kalan harabelerin üstüne bile al bayrağımızı dikmekten vazgeçemediklerini belirtir⁴.

⁴ 6 Şubat 1921 tarihinde “Gazi” unvanı alan Antep'in büyük direnişi Antep'i işgal eden Fransızları da hayran bırakmıştır. Antep'teki Fransız işgal kuvvetlerinin komutanlarından Abadie, Müfide Ferit gibi Gaziantep savunmasını I. Dünya Savaşı'nda (Şubat-Aralık 1916) Fransızların büyük bir Alman saldırısını püskürttükları Verdün savunmasına benzetmiş ve Türkçeye *Türk Verdünü Gazi Antep'in Dört Muharasası* adıyla çeviren

Görüldüğü gibi Antep'in kararlı direnişini *Hakimiyet-i Milliye* sütunlarından takip etmek mümkündür. Bu gazetede yayımlanan Antep ile ilgili bütün yazılara Milli Mücadele'yi bize kazandıran ruh hâkimdir. Teknik açıdan her türlü imkâna sahip olan Fransızların karşısında Antep'in başarısını sağlayan bu ruhtur. İmanın, inancın her türlü maddî imkândan üstün olduğunu ve sosyal saadet olmadan ferdî saadetin olamayacağını Antep'liler bir kere daha kanıtlamışlardır. Eğer Antep mücadelesi başarılı olmuşsa bu başarının arkasında teknolojik silahlar yoktur. Antep'in mensubu olduğu milletin değer yargıları, kültür birikimi ve bu milli varlığın içinde edebî birikimi vardır. Hiç şüphesiz bu birikim başka toplumlar için de söz konusu olabileceği gibi bizim birikimimiz de kendi toplumumuzun temel değerlerini içinde taşır. Müfide Ferit'in yazısı bunun paradigmatik örneğidir. Yalnızca belli bir dönem için örneği değildir. Bundan sonra dünya yüzünde gerçekleşebilecek muhtemel kurtuluş mücadeleleri için de bir örnektir. Antep'in direnişi de bize silahları olmayan sivil halk kitlelerinin edebiyatın gücü ile nasıl silahlanıp edebiyatı bir silah olarak kullandıklarını göstermesi bakımından anlamlıdır.

KAYNAKÇA

ATATÜRK Mustafa Kemal (1986) *Nutuk*, CI, Ankara, TTK Basımevi.

Devrin Yazarlarının Kalemıyla Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal, haz. M. Kaplan, İ. Enginün, B. Emil, N. Birinci, A. Uçman, CI, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÖZÇELİK İsmail (2005) *Milli Mücadelede Anadolu Basınında Güney Cephesi (Adana, Antep, Maraş, Urfa) 1919-1921*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi.

kitabında (Dersaadet Matbaası, İstanbul, 1923) Antep'liler'e duyduğu hayranlığı dile getirmiştir. Milli Mücadele yıllarında edebiyat eleştirileri ile tanınan Fevzi Lütfi (Karaosmanoğlu) *Yeni Mecmua*'da bu kitabı değerlendiren kısa bir yazı yazmış, zaferin büyüklüğüne dikkat çekmiş ve "*Fakat gariptir ki milli hamâsetin bu şanlı safhasını da Türk kalemlerinden evvel düşman kadirşinâslığı tespit ve neşretmiş bulunuyor*" cümlesiyle bu muazzam zaferin Türkler tarafından yazıya aktarılmamasını kınamıştır (*Yeni Mecmua*, 1 Mart 1339 (1923), C. 4, S. 71, s.90). Fevzi Lütfi Erkân-ı Harbiye yüzbaşısı Necmeddin Bey tarafından Türkçeye çevrilen bu kitabın okunmasını tavsiye eder.